

KREDIT RISKLARINI BAXOLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Sodiqov Z.

Andijon davlat texnika insituti katta o'qituvchisi

Xamidov Mexriddin

Ilmiy tatqiqotchi; Andijon davlat texnika insituti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20623110>

Kalit so'zlar: kredit riski, tijorat banki, skoring tizimi, likvidlik, kredit portfeli, Basel standartlari, risk-menejment, raqamli bank xizmatlari.

Annotatsiya

Mazkur tezisda tijorat banklarida kredit riskini baholash tizimining ahamiyati, kredit risklarini aniqlash va kamaytirish mexanizmlari hamda O'zbekistonda bank tizimida olib borilayotgan islohotlar tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy skoring tizimlari, raqamli texnologiyalar va xalqaro standartlardan foydalanish orqali kredit riskini baholash samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan.

Bugungi kunda tijorat banklari faoliyatida kredit operatsiyalari asosiy daromad manbalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli kredit risklarini to'g'ri baholash bankning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Kredit riski — bu qarz oluvchining kredit majburiyatlarini o'z vaqtida bajarmasligi natijasida bank zarar ko'rish ehtimolidir.

O'zbekistonda bank tizimini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan tijorat banklarida risklarni boshqarish tizimini xalqaro standartlar asosida tashkil etish bo'yicha qator me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilgan. Banklarda kredit ajratish jarayonida mijozlarning to'lov qobiliyati, kredit tarixi, moliyaviy holati va garov ta'minoti chuqur tahlil qilinmoqda.

So'nggi yillarda tijorat banklarida kredit riskini baholashda avtomatlashtirilgan skoring tizimlaridan foydalanish kengaymoqda. Ushbu tizim orqali mijozning daromadi, xarajatlari, kredit intizomi va boshqa ko'rsatkichlari elektron tarzda tahlil qilinadi. Natijada inson omili kamayib, kredit ajratish jarayonining shaffofligi ortmoqda.

Shuningdek, banklarda problemali kreditlar ulushini kamaytirish maqsadida monitoring tizimi kuchaytirildi. Kredit portfelining sifati muntazam nazorat qilinib, yuqori riskli kreditlar bo'yicha alohida zaxiralar shakllantirilmoqda. Bu esa banklarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kredit riskini baholash mexanizmlarini takomillashtirishda xalqaro tajriba, xususan Basel Committee on Banking Supervision tavsiyalari muhim ahamiyatga ega. Basel standartlarida bank kapitalining yetarliligi, risklarni diversifikatsiya qilish va ichki nazorat tizimini kuchaytirish asosiy yo'nalish sifatida belgilangan.

Bundan tashqari, raqamli bank xizmatlari rivojlanishi kredit riskini tezkor aniqlash imkoniyatini yaratmoqda. Sun'iy intellekt va big data texnologiyalari orqali mijozlarning moliyaviy holatini prognoz qilish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa kredit ajratishda xatoliklar kamayishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida kredit riskini baholash mexanizmlarini takomillashtirish bank tizimi barqarorligini ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, xalqaro standartlarni joriy etish hamda risk-menejment tizimini kuchaytirish orqali kredit portfeli sifatini yaxshilash mumkin. Shu bilan birga, kredit monitoringini doimiy nazorat qilish va avtomatlashtirilgan skoring tizimlarini rivojlantirish tijorat

banklari faoliyati samaradorligini oshiradi. Tijorat banklarida faoliyat takomillashgan sari bu mamlakatimizni yukasalishiga va yanada boyishiga olib keladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Pul, kredit va banklar – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2021.
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). Banklar va banklar guruhlarining tavakkalchiliklarni boshqarish tizimiga doir talablar.
3. Bank ishi – : “Fan darsligi”, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki me’yoriy hujjatlari.
5. Basel Committee on Banking Supervision Principles for Credit Risk Management.
6. Jahon banki bank tizimi bo‘yicha tahliliy hisobotlari.
7. Bozorov, R. (2024). Tijorat banklarining kreditlash mexanizmlariga ta’sir qiluvchi tashqi omillarning nazariy tahlili.